

240 ש"ש | (כיתות י"א-י"ב)

היום 2000 1990 1966 1948 1933 1917 1906 1900 1896 1850 1800 1776

1776-1896
עיצוב במהפכה התעשייתית

1896-1917
עיצוב מודרני מוקדם

1906-1948
עיצוב מקומי טרום הקמת המדינה

1917-1933
עיצוב מודרני

1933-1945
עיצוב מגוונים

1945-1966
עיצוב מודרני מאוחר

1948-היום
עיצוב ישראלי

1966-1990
עיצוב מודרני ופוסטמודרני

1990-היום
עיצוב בעידן המידע

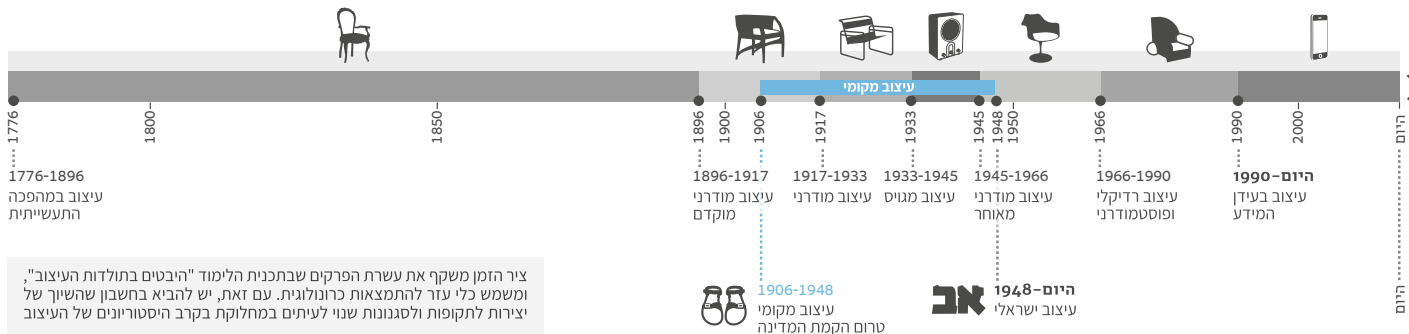

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

פיתוח חומרי הלימוד

פיתוח
משרד החינוך, מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, מגמת אמנויות העיצוב
מפמ"ר אמנויות העיצוב
גב' עינת קריצ'מן
גוף מבצע
רשת עמל
פיתוח וכתיבה
ריבד רובנר, יובל אברמי, שני שילה
ייעוץ ועריכה אקדמית
ד"ר דיויד גוס
עריכה דידקטית ואינפוגרפיקה
גב' רינת סופר גרינפלד
עריכת תוכן
גב' שרית זיו
זכויות יוצרים
ד"ר מאשה גרובמן
עריכה גרפית
גב' אפרת יצחקוב, גב' דגנית סטניצקי, ציפי לנקין
ניהול וריכוז
גב' רעות מידד, רשת עמל

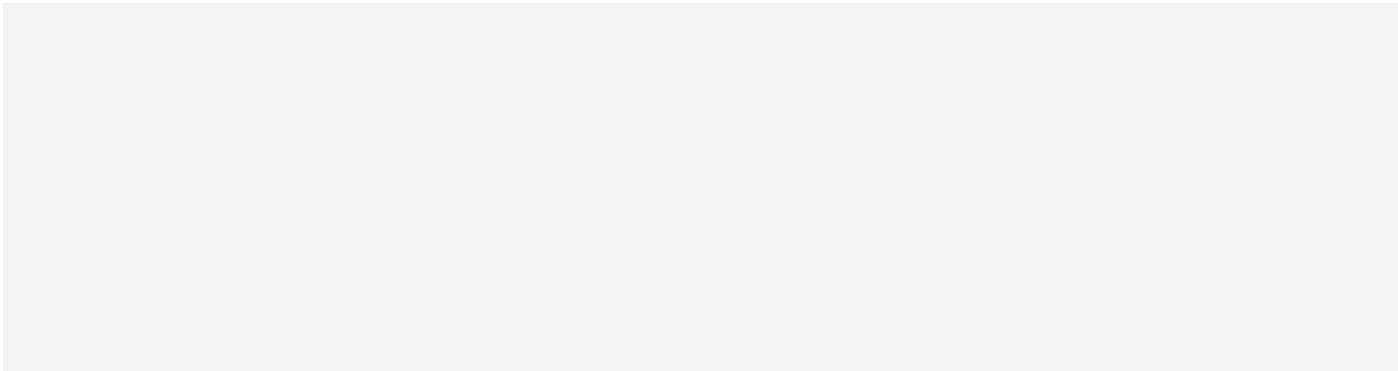
ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיור של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה: איורים מאת שמואל בן דוד

פרטים	שם היצירה: איורים מאת שמואל בן דוד
	שנה: 1909
	טכנולוגיות ייצור:
	מעצב: שמואל בן דוד
	סגנון:

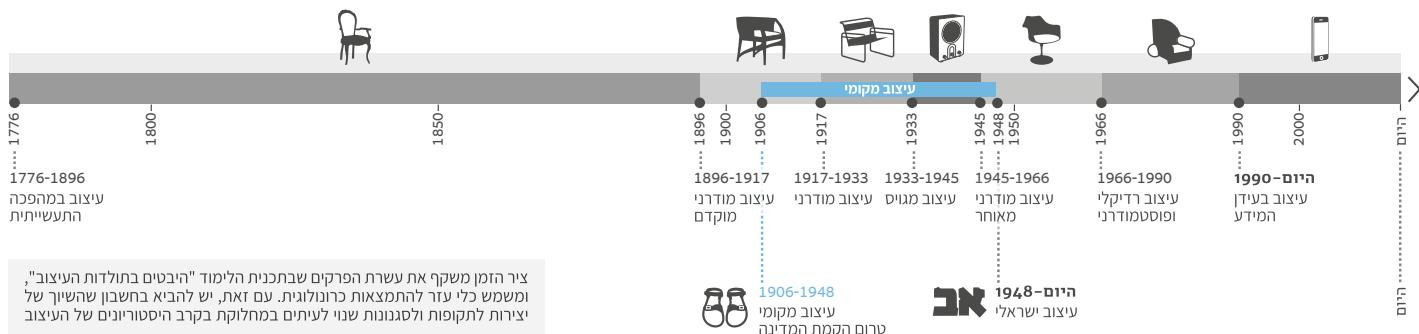
תיאור ופרטים על היוצר והיצירה	טרם נכתב

שם הכותבת:

תאריך:

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמוניות העיצוב

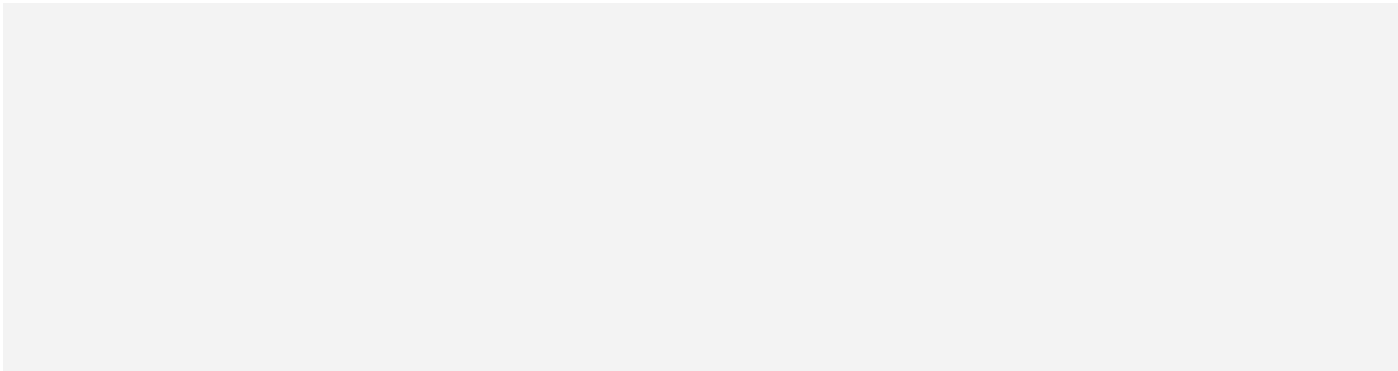

היצירה:

שער אלבום גלויות יובל העשרים לבצלאל

פרטים	שם היצירה: שער אלבום גלויות יובל העשרים לבצלאל
	שנה: 1926
	טכנולוגיות ייצור:
	מעצב: שמאל בן דוד
	סגנון:

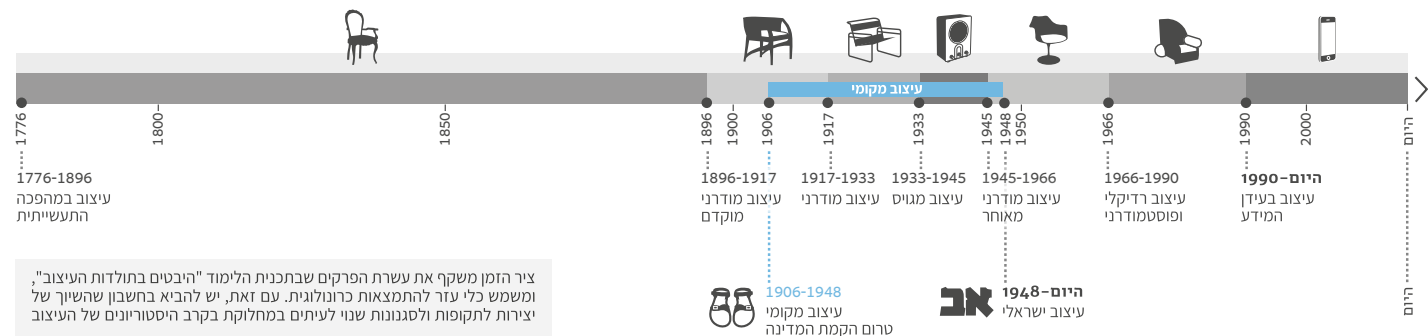
תיאור ופרטים על היוצר והיצירה	טרם נכתב
-------------------------------	----------

שם הכותבת:

תאריך:

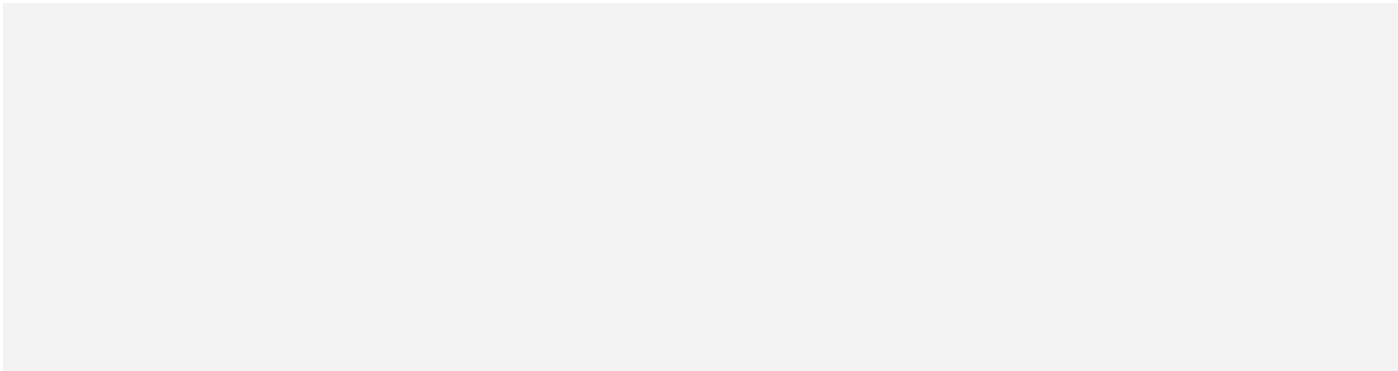
משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמוניות העיצוב

היצירה: איורים מאת שמואל בן דוד

פרטים	שם היצירה: איורים מאת שמואל בן דוד
	שנה: 1909
	טכנולוגיות ייצור:
	מעצב: שמואל בן דוד
	סגנון:

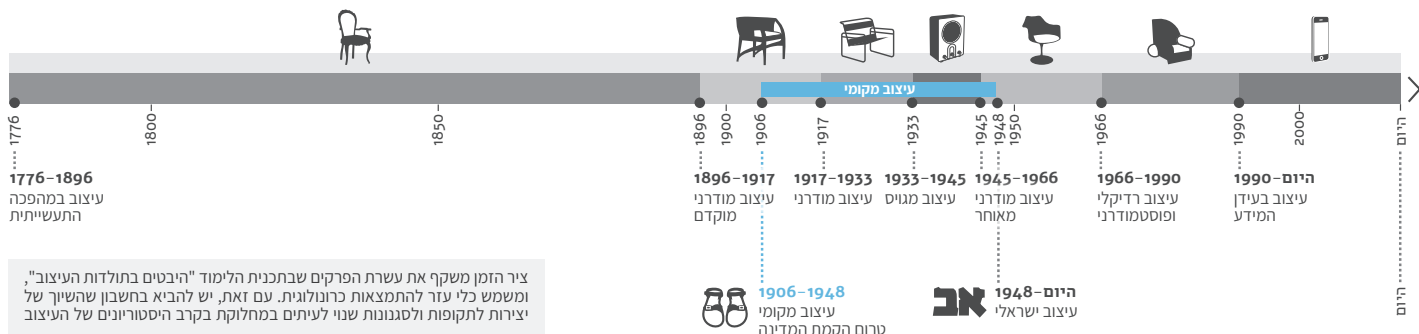
תיאור ופרטים על היוצר והיצירה	טרם נכתב

שם הכותבת:

תאריך:

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמוניות העיצוב

פרנץ קראוס, VISIT PALESTINE (בקר בפלשתינה), 1936. The Palestine Poster Project Archives (PPPA). צילום: שימוש הוגן

שם היצירה: בקר בפלשתינה Visit Palestine
שנה: 1936
טכנולוגיות ייצור: הדפס
מעצב: פרנץ קראוס
סגנון: סגנון בצלאל החדש

פרטים

פרנץ קראוס היה מעצב גרפי שנולד באוסטריה ועלה לארץ ישראל בשנת 1934. הוא הביא עמו מאירופה שיטות עבודה בפרסום ובעיצוב גרפי שלא היו נהוגות עד אז בארץ ישראל, והפך לגורם משפיע על תחום העיצוב בשנות הקמת המדינה, בין השאר מתוקף תפקידו כאחד ממייסדי אגודת המעצבים הגרפיים בישראל. עם לקוחותיו נמנו מפעל הסיגריות דובק וחברת עלית, לה עיצב את מותג שוקולד הפרה המפורסם שקיים עד היום. בשנת 1936 יצר קראוס את אחת מעבודותיו המפורסמות ביותר: כרזת "בקר בפלשתינה" שעיצב לאגודה לפיתוח התיירות בארץ ישראל, כדי לעודד תיירים ציונים לבקר בארץ ישראל (מתוך כוונה לעודד אותם גם להשתקע בה).

הכרזה מציגה את נוף העיר העתיקה של ירושלים כפי שהיא נראית מכיוון הר הזיתים בשעת השקיעה. הקרקע בגוון אדמדם והשמים בצהוב. הפלטה של הכרזה מורכבת בעיקר מצבעי אדמה, צהוב וחום, שעל גביהם בולטת העיר העתיקה בגוני כחול ותכלת. ירושלים ניתנת לזיהוי לפי חומות העיר העתיקה המקיפות את הר הבית ובמרכזו כיפת הסלע. מאחורי העיר העתיקה ניצבים בתי ירושלים המערבית, ולפניה (לכיוון הצופה) רגבי אדמה לא מעובדת, המהווים

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

את צלע הר הבית. במישור הקדמי של הכרזה נראית צללית של עץ עבות, הממסגר את הכרזה כולה. גזע העץ משתרע לאורך צלע שמאל של הכרזה, ועלי העץ מתפרשים לרוחב כל הצלע העליונה וכאילו מסוככים על העיר. מתחת לדימוי כתובות בשתי שורות המילים "בקר בפלשתינה" (VISIT PALESTINE), באותיות גדולות ובפונט סן-סריפי.

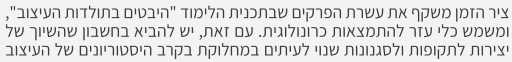
הכרזה מדגימה את סגנון העיצוב הגרפי שרווח באותה תקופה בארץ ישראל: שילוב אלמנטים מקומיים עם סגנון עיצוב אוניברסלי וסגנון היוגנדשטיל, ושאיבת השראה ממסורת הריאליזם הסוציאליסטי תוך שינוי פלטת הצבעים – שימוש בפלטה המושפעת מצבע הנוף הישראלי: גוני ירוק וחאקי וצבעי אדמה.

הכרזה זכתה להצלחה בתקופתה אך יחסית נשכחה, עד שב-1995 גילה אותה מחדש המעצב הישראלי דוד טרטקובר. באישורו של קראוס הדפיס טרטקובר מחדש את הכרזה, והיא זכתה לפופולריות רבה. מלבד הפופולריות שלה בקרב צופים ציוניים (בתקופת הדפסתה הראשונה), הכרזה זכתה להצלחה גם בקרב הפלסטינים עקב השימוש במילה Palestine והמקום המרכזי שתופסת כיפת הסלע בכרזה, ואמנים פלסטיניים אף יצרו לה גרסאות שונות.

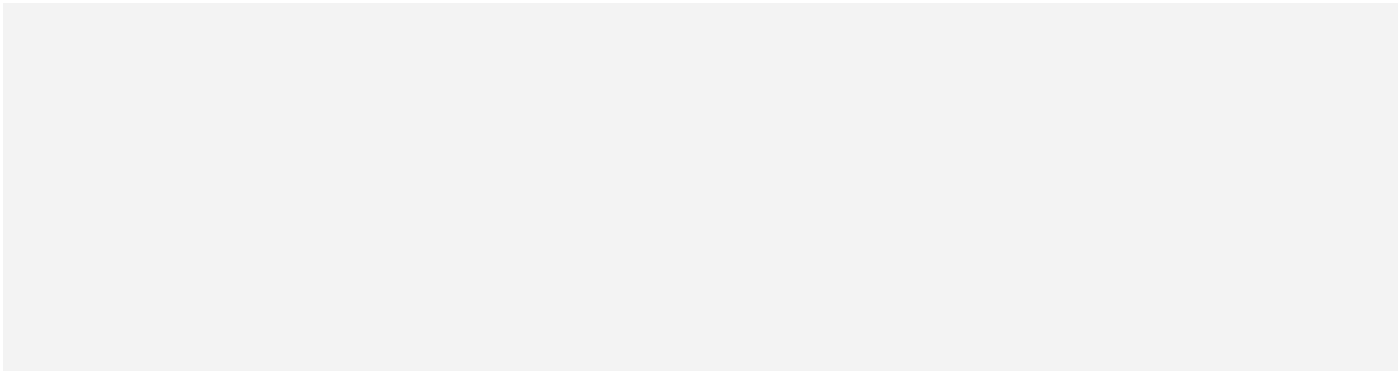
שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 29.3.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

סימלוג

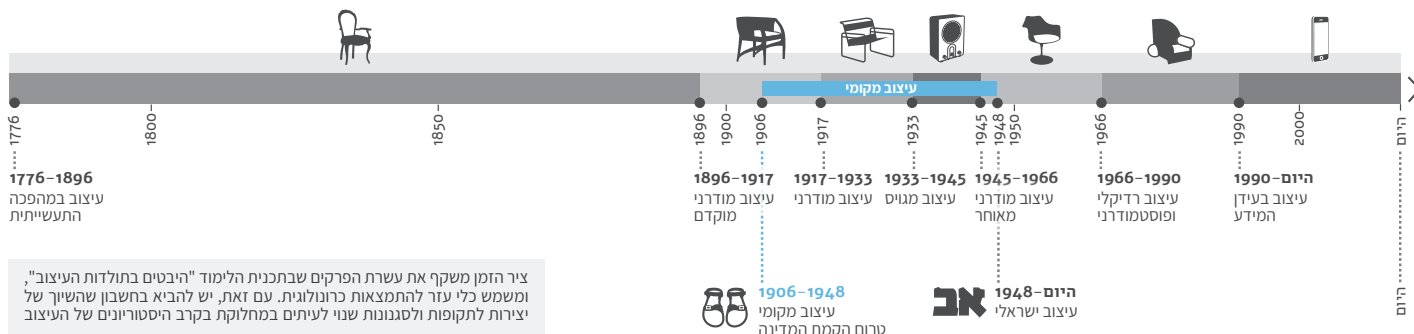
הוא נשאל: מהו המסר?

שם הכותבת:

תאריך:

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמוניות העיצוב

אריה שרון, מעונות ה"ד", תל אביב, 1935. צילום: ויקימדיה 2.5 BY-SA CC

היצירה: מעונות ה"ד", תל אביב

שם היצירה: מעונות ה"ד", תל אביב

שנה: 1935

חומרים: יציקות בטון, זכוכית במסגרות מתכת, טיח לבן, עץ ומרצפות ביציקת טרצו

אדריכל: אריה שרון

סגנון: הסגנון הבינלאומי

פרטים

מעונות העובדים ה"ד" נבנו כחלק ממאמציה של תנועת העבודה לשפר את חיי הפועל העירוני. זו תפיסה סוציאליסטית שהייתה הבסיס הרעיוני של האדריכלות המודרנית המוקדמת ומזוהה בעיקר עם תנועת הבאהאוס. את המעונות תכנן אחד מהאבות המייסדים של האדריכלות הישראלית: אריה שרון, בוגר בית הספר של הבאהאוס שסיים את לימודיו בבית הספר ב-1929. הבניין נבנה בצורת האות ח' סביב חצר מרכזית שבה רוכזו כל השימושים הציבוריים הנדרשים לפועל, כמו גן ילדים, מכבסה וצרכנייה. שימושים אלה היוו את לב הבניין, לצד משטח דשא רחב ידיים שנועד למפגשים בין הדיירים ולמשחק הילדים.

שרון שאב את ההשראה לעיצוב מפרויקט הדיור הניסיוני אחוזת ויסנהוף שיזם האדריכל מיס ואן דר רוהה ב-1927 בשטוטגרט, מפרויקט וינה האדומה שתוכנן כקומפלקס עירוני לפועלים ומפרויקט פרנקפורט של האדריכל ארנסט מאי. החזית הפונה לרחוב הייתה בעלת קווים נקיים ואופיינה בעיקר במרפסות זיזיות קטנות יחסית שהותאמו לתנאי האקלים. את המאסה האדריכלית של החזית שברו פירי המדרגות שתוכננו עם חלונות מחולקים לרוחב הפיר כולו. הבחירה

תאור ופרטים על היוצר והיצירה

להפנות את לב הבניין לחצר הפנימית היא חלק מהאפיון של הבניין כמרחב פועלי צנוע המנותק מהעיר הבורגנית. ההעמדה מסביב לחצר גם אפשרה אוורור טבעי המתבסס על שני כיווני אוויר בכל הדירות. ההתאמה לתנאי האקלים נשמרה גם בגודל החלונות, שמנע חדירה של אור ישיר רב לדירות, ובהרמת חלק מהחזית על עמודים, שיצרו מרחב מפולש שלא הפריע לתנועת האוויר.

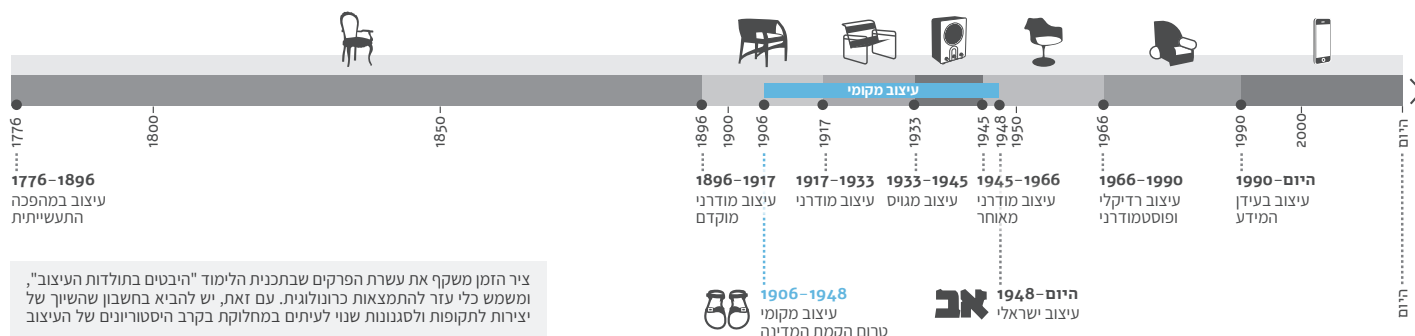
תוכנית פנים הדירות בבניין הייתה צנועה ופשוטה. הדירות תוכננו כך שכל פיר מדרגות הוביל לשתי דירות בכל קומה. הול כניסה קטן קיבל את פני הבאים, כאשר מצדו האחד היה המטבח, כולל מרפסת שירות שאפשרה אוורור מיטבי לחלק זה, ומצדו השני היו חדרי השינה. כל דירה כללה שני חדרי שינה שהופרדו זה מזה באמצעות חדרי הרחצה. הסלון וחדר האוכל היו באותו חלל. שרון תכנן גם מחיצה קלה בין אחד מחדרי השינה לחדר האירוח, שאפשרה להגדיל את המרחב הציבורי בדירה במקרה הצורך.

מעונות הו"ד לא היו מעונות העובדים הראשונים שנבנו בתל אביב, אך הם המפורסמים שבהם בגלל רשימת הדיירים המוכרים ברובם שכללה את לוי אשכול, מרדכי נמיר ואברהם שלונסקי. בדומה לשאר מעונות העובדים בעיר, גם את מעונות הו"ד הקימה אגודה שיתופית שאפשרה לחבריה למטב את עלויות הבנייה ונתנה להם חופש פעולה בעיצוב ביתם. לדוגמה, האדריכל נבחר על ידי חברי האגודה שהיו בהמשך דיירי הבניין. המעונות נבנו בתקופה של פריחה בהתפתחותה של תל אביב לכיוון צפון. פריחה זו התבססה בעיקר על יזמות פרטית. לעומתה, תפיסת הקואופרציה של הבניין שימשה ככלי המדגיש את כוחה של קבוצת הפועלים, ובמקביל אפשרה לקרן הקיימת, בעלת הקרקע, למנוע ספסרות בקרקע.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ג'ניה אוורבך, כיכר דיזינגוף, 1935. צילום: ויקימדיה, נחלת כלל

היצירה: כיכר צינה דיזנגוף

שם היצירה: כיכר צינה דיזנגוף
שנה: 1934
חומרים: משטחי אבן, מזרקה, בריכה ואזורים מגוננים
אדריכלים: ג'ניה אוורבך ושותפה י' גריניץ'
סגנון: הסגנון הבינלאומי

פרטים

כיכר צינה דיזנגוף תוכננה כחלל עירוני בעל מראה אחיד מתוך תפיסה של אזורים עירוניים כמרחבים למפגשים שנועדו לרווחת התושבים. בהתאם ניתן להתייחס לתכנון הכיכר כאל ניסיון ליצור "סלון" עירוני בלבה של תל אביב התוססת של אותם ימים. הכיכר נחנכה בשנת 1938, ביום השנה השמיני למותה של אשת ראש העיר, הגב' צינה דיזנגוף, שהכיכר נקראת על שמה.

אוורבך תכננה את הכיכר בהתאם לדגם האירופאי שהתבסס על גינון פשוט שבלבו מזרקה, שבין השאר יצרה תחושה קרירה יחסית. הכיכר הוקמה במרכז רחוב דיזנגוף (במפגש הרחובות בינו ובין הרחובות פינסקר וריינס), אז אחד הרחובות השוקקים של תל אביב, והיא הכיכר הראשונה שתוכננה בצורה מסודרת כחלק מתוכנית גדס - תוכנית המתאר הראשונה של העיר שיצר מתכנן הערים הסקוטי פטריק גדס ב-1925.

תאור ופרטים על היוצר והיצירה

אורבך תכננה את הסכמה האדריכלית של הכיכר ואת המראה האחד של חזיתות המבנים שהקיפו אותה.

צורתה המעוגלת של הכיכר התבטאה גם בעיצוב חזיתות הבניינים שעטפו אותה. למשל, בתחתית של כל מרפסת היה "סינר בטון" ששימש להצללה, והוקפד שכל המבנים יהיו בעלי גובה אחיד. את הגיגיו בכיכר תכנן אדריכל העיר באותן שנים, יעקב בן סירה.

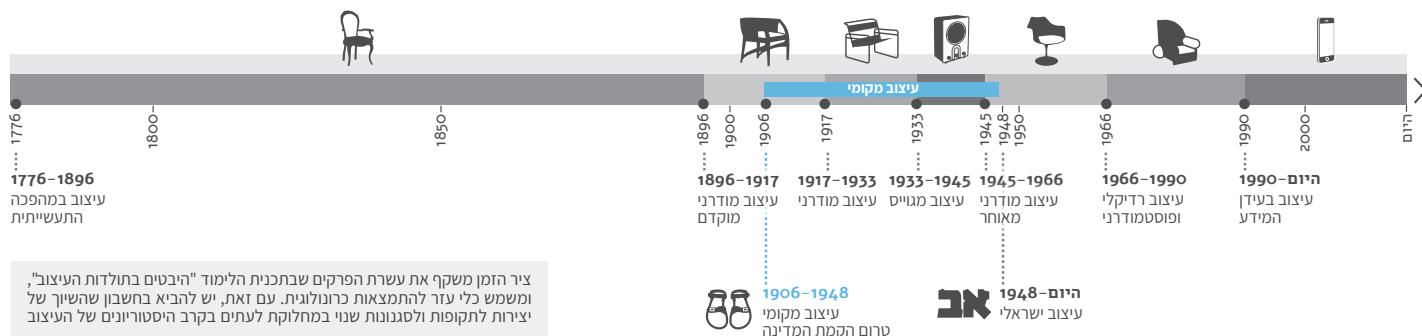
הכיכר זכתה לפופולריות רבה, ואלפי מבקרים הגיעו למקום במיוחד כדי לחזות בה וליהנות ממראה העוברים והשבים. בסוף שנות השישים, עקב התפתחותה של תל אביב והעלייה במספר כלי הרכב הממונעים, הפכה הכיכר למרחב מפויח ונדרש בה שינוי תפיסתי. האדריכל צבי לישר יישם שינוי זה בשנת 1978 כשיצר הפרדת מפלסים בין הכיכר לכביש שתכנן, והעלה את הכיכר מעל למפלס הרחוב.

בשנת 2019 הסתיים שיפוץ נוסף של הכיכר, שהוביל משרד אדריכלי הנוף מוריה סקלי, והכיכר חזרה למפלס הרחוב כפי שהיה בתקופתה הראשונה.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 8.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

היצירה:
**צלחות עבודת
דמשק לבצלאל**

מעצב/ת לא ידוע/ה, צלחות עבודת דמשק לבצלאל, שנות ה-20. אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים. צילום: © מוזיאון ישראל, ירושלים

שם היצירה: צלחות עבודת דמשק לבצלאל
שנה: שנות ה-20 של המאה ה-20
חומרים: נחושת מרוקעת עם עיטורי מתכת
מעצב: לא ידוע
סגנון: עיצוב מקומי - עיצוב עברי מבית הספר של בצלאל

בבצלאל, בית למלאכת האומנות שייסד בוריס שץ, פעלו מספר סדנאות של אומנים שנועדו לפתח ולשמר מסורות מקומיות של עבודות יד. בסדנאות אלו הועסקו תושבי ירושלים שעסקו בעבודת יד ולא זכו לקרדיט על עבודתם. בין השאר עיצבו האומנים צלחות דמשק שהתבססו על עבודות מתכת שהביאו איתם יהודי סוריה, וכללו שיבוץ של פליז ונחושת.

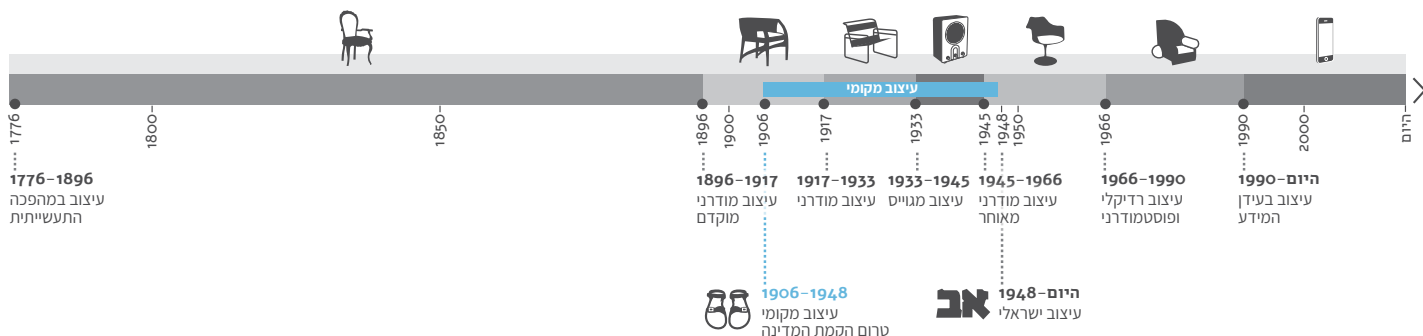
הצלחת שעיזב סטודנט בסדנת הריקוע של בצלאל היא עיגול מושלם ששוליו גבוהים ממרכזו. הנחושת הרקועה שממנה עשויה הצלחת מעוטרת בשוליה העליונים בעיטור גיאומטרי המבוסס על שני מעגלים שביניהם שני קווים, אחד כחול והשני אדום, המשתרגים זה בזה. במרכז הצלחת כתוב "בצלאל" באותיות אדומות מעוטרות בקליגרפיה. מסביב למילה "בצלאל" רקוע מגן דוד בשלוש שכבות קוויות שצבעות בכחול, והוא מוקף בעיטורים מעוגלים בהשראת עולם הטבע.

מראה הצלחת מבטא את התפיסה שפיתח בוריס שץ בבצלאל ובמסגרתה רצה לשלב בין מלאכות יד מסורתיות יהודיות ובמקביל לפתח באמצעות אמני בית הספר ותלמידיו סגנון עברי מקומי שיבטא את התפיסה הלאומית המתחדשת.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ברנרד פרידלנדר, מנורת חנוכה, בקירוב 1940. אוסף פרטי. צילום: © מוזיאון ישראל, ירושלים

היצירה: מנורת חנוכה

פרטים	שם היצירה: מנורת חנוכה
	שנה: סוף שנות השלושים של המאה ה-20
	טכנולוגיית ייצור: פליז מצופה כסף
	מעצב: ברנרד (דב) פרידלנדר

ברנרד פרידלנדר היה בעל בית מלאכה לעיצוב כלי כסף. הוא עיצב וייצר מספר רב של חנוכיות מכסף. בדומה לצורפים נוספים שפעלו בארץ ישראל באותן שנים ניסה פרידלנדר לחבר בין מסורות יהודיות לתפיסות מודרניות ועיצוב עכשווי. ניסיון זה נבע מהרצון לאפיין מהו עיצוב ארץ ישראלי, ובהתאם לכך נהג פרידלנדר לכתוב על הפריטים לצד חתימת שמו את הביטוי "תוצרת הארץ".

בית המלאכה של פרידלנדר שכן בתחילה בחולון, ובו עבד גם הצורף יהודה וולפרט כשעלה מגרמניה בשנת 1933. בית המלאכה היה חלק מתעשייה מצומצמת שייצרה כלים לבית, מזכרות וחפצי חן ממתכת. מי שעמדו בראש בית המלאכה היו לרוב היצרנים והמעצבים של תוצריו. היצרנים הקטנים, כמו פרידלנדר, שיקפו בעיצוב הפרטים את תפיסותיהם האידיאולוגיות לאומיות כתמיכה בבניין ישראל.

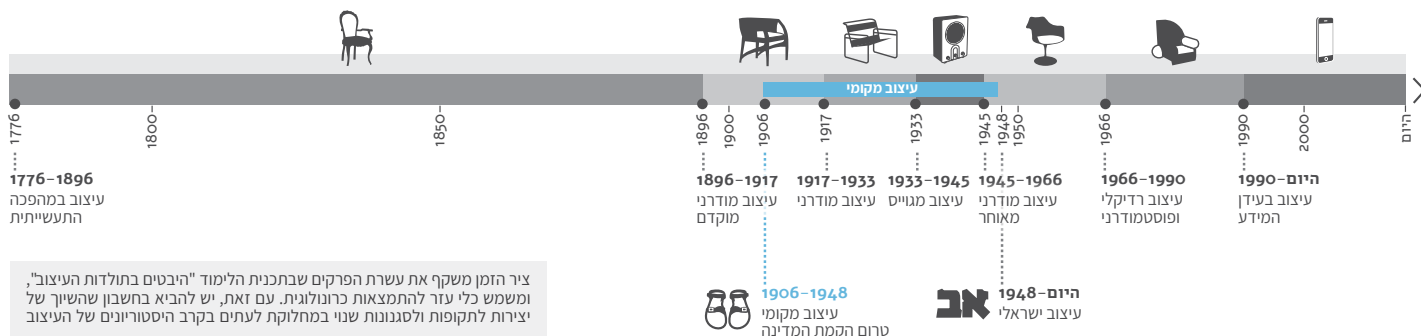
החנוכיות היו המוצר המרכזי של תעשיית המתכת הזעירה ונוצרו בדרך כלל מיציקה. עיצוב החנוכיות של פרידלנדר התבסס על שימוש נרחב בצורות גאומטריות ועל ויתור על קישוטים. כפי שניתן לראות בחנוכייה שייצר בשנות הארבעים, היא מתבססת על מערכת של שלוש קשתות מעוגלות ומאורכות, המצטלבות ביחד עם עוד שני קנים מכל צד ויוצרות

דירוג המזכיר כפי יד או "חמסה". בסיס החנוכייה הוא עיגול עם חתך שיוצר שלוש מדרגות, ועליו מתחבר מוט מתכת הנושא את הקנים. השמש מהווה את ציר הסימטריה, והוא בולט בזכות גובהו ובזכות עיטור מגן הדוד המחובר לקנהו. כל פמוטים שנועדו להכיל את הנרות, מחוברים במעין מלבן מתכת, ובו פסוק מתנ"ך.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 7.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

נחיא ימיני, רימונים לתורה דמויי עץ תמר, עבודת "בצלאל", אמצע המאה ה-20. אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים. צילום: © מוזיאון ישראל, ירושלים

היצירה:
רימונים
לספר תורה

שם היצירה: רימונים לספר תורה
שנה: 1940
חומרים: כסף רקוע, מקודח ומוטבע, עבודת פיליגראן ואבנים יקרות למחצה
מעצב: יחיא ימיני
סגנון: עיצוב מקומי - עיצוב בתקופת המנדט

יחיא ימיני הוא מעצב כלי קודש וצורך שהיה חלק מצוות האמנים שפעלו בבצלאל החדש ועבד במחלקת הכסף בבית הספר. מחלקה זו פעלה באמצעות אמנים מקומיים שעבדו על פי מסורות עבודת יד שפותחו בקהילות יהודיות לאורך שנים. האמנים יצרו פרשנות מודרנית למסורות העתיקות כחלק מתפיסתו של בוריס שץ, מייסד בית הספר, שרצה לפתח סגנון עיצוב עברי מקומי על בסיס מסורות פולקלור. הצד המודרני-טכנולוגי בתפיסה זו הפך למוקד בתקופת בצלאל החדש תחת שרביטו של מחליפו של שץ, יוסף בודקו.

ימיני עיצב את שני הרימונים לספר התורה במראה ששאב השראה מעצי הדקל הנפוצים במרחב של ארץ ישראל. מראה הרימונים מבטא את התפיסה שפיתח בוריס שץ בבצלאל, שרצה לשלב בין מלאכות יד מסורתיות יהודיות ובמקביל לפתח סגנון עברי מקומי שיבטא את התפיסה הלאומית המתחדשת.

הרימונים עשויים מלאכת מחשבת של פיתוחי כסף וצורפות, והם נראים כשני עצי דקל שכל אחד מהם צומח מתוך בסיס מעוגל המקושט בתבליטי כסף דקים שעוטפים את הבסיס. בין שני התבליטים משובצות בשורה אבנים יקרות למחצה,

וכל אבן מוקפת במעגל כסף מרוקע. מעל טבעת הבסיס נמצאת טבעת נוספת שעליה חרוט ציטוט מהתורה, והקצה מעוטר בעיטור גיאומטרי מעוגל. מעל חלק זה "צומח" גזע הדקל המרוקע במעוניינים המדמים את קשקשי העץ. מעל לגזע ניצבת טבעת נוספת של ריקועים גיאומטריים שסופה עיגול מעוטר שממנו מתפרשים "ענפי" הדקל ומתעגלים סביבו. הצמרת של כל דקל מסתיימת בכדור כסף קטן.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב